

«SOR snakker med Bernt Barstad»

Tekst:

Ann Cecilie Hjelm.

Vernepleier og student
ved Universitetet i Agder
(UiA), videreutdanning
i sexologi.

Foto:

Thomas Owren.

Hvem:

Bernt Barstad (49)

Utdannet:

Vernepleier og spesialist i sexologisk rådgivning (NACS)

Jobber som:

konsulent ved St. Olavs Hospital i Trondheim

Forfatter av:

Utviklingshemning og seksualitet (2006) og opplæringspakken ESS – etikk, samliv og seksualitet (2006).

Kjegghester:

Forebygging og nytelse

Aktuelt med:

Nasjonale retningslinjer for varsling av seksuelle overgrep i vernede bedrifter

Bernt Barstad er en stor mann. En stor mann, med stort tema. Når jeg tenker tilbake minnes jeg en forelesning i kjelleren på Høgskolen i Bergen. Barstad er kommet fra Trondheim for å forelese om utviklingshemning og seksualitet på vernepleierutdanningen. «*Hvem flere enn meg er det som er glad i sex, her?*» – sier han. «*Opp med hånda folkens*». Og det er det han gjør, Barstad. Han snakker med letthet om det som kan være vanskelig.

Bernt Barstad – fortell om jobben din.

– Jeg har jobbet i Habiliteringstjenesten i over 20 år! Helt fra den tiden da utviklingshemmede «ikke hadde noen seksuelle problemer», til nå. Det vil si, problemene var der, men man drev i stor grad med omskriving. Adferd og tvangshandlinger, ja. Seksuelle problemer, helst ikke. Nå om dagen, som konsulent, innebærer jobben min en del reising. Jeg driver mye foredragsvirksomhet, en del case-arbeid, litt undervisning. Exben, kjenner du det? Frifant-prosjektet mitt, sammen med Bjørg Neset. Gjennom Exben reiser jeg for eksempel på konferanser som dette. Men geografisk sett ligger altså arbeidsplassen min på Brøset, Trondheim, og sorterer under St. Olavs Hospital.

Er vi kommet langt i Norge med tanke på det feltet du jobber innenfor?

– Ja og nei. Hvis vi tenker på land det er relevant å sammenligne oss med, så vil jeg si vi er kommet like til kort både i Norge, Sverige og Danmark. Det er en ganske utbredt oppfatning at Danskene har kommet så mye «*lenger*» enn oss, på feltet

som de kaller Handicapsexologi, men det vil jeg ikke påstå... Det er et stort felt, med et relativt lite knippe personer som arbeider. I forhold til praksisfeltet treffer jeg relativt ofte på holdningen om at *«ikke vekke den sovende bjørnen»*. Vi har enda et stykke igjen med andre ord.

Vi snakker videre om seksuell opplæring. Det vil si, vi diskuterer den manglende graden av det. Vi nærmer oss en av Barstads kjepphester.

– De fleste av oss får vår seksuelle oppdragelse gjennom uformelle kanaler. Venner, kjærester, jevnaldrende. Vi lærer gjennom at andre forteller oss at *det* er greit, og *det* er ikke greit. Klining i buskene, for eksempel. Eller på kino. Vi leker med grenser innenfor et sett av regler. Sånn lærer de aller fleste av oss det vi trenger for å fungere i samspill med andre. Personer med utviklingshemning er i mye mindre grad deltagende på disse arenaene. Opplæringen man får blir mangelfull, og man kommer skjevt ut i utgangspunktet. På et møte jeg var på en gang, la jeg frem disse problemstillingene. Det var et møte med både foreldre, skole, habilitering og kommune. Alle var tilstede. Alle var enige. *«Fint»* sa de. *«Det må vi få til»*, sa de. Da ansvaret til sist skulle fordeles, og alle var hjertens enig om at innholdet var viktig, var allikevel holdningen *«men vi kan ikke gjøre det!»*. Det er dessverre en relativt vanlig holdning. Det blir dermed litt tilfeldig hva som blir gitt av opplæring. Det kommer an på hvor du bor og hvem du treffer på, rett og slett. Det finnes flinke og kreative fagfolk der ute. For all del. Det skal sies. Oppriktige mennesker som setter

seksualiteten på dagsorden i hverdagslivet. Men på et overordnet plan er det i veldig liten grad systematisk.. Når så du sist seksualiteten bli nevnt i en Individuell Plan, for eksempel? Det drømmer jeg om. Seksualitet som en tydelig overskrift i alle IP'er.

Hvorfor er det sånn?

– Tja.. Sammensatt, naturligvis. Men det handler i alle fall en del om holdninger. En del om frykt. Frykten for at utviklingshemmede skal komme uheldig ut. At utviklingshemmede er sårbare på noen områder, for eksempel i forhold til overgrep.

Bernt Barstad er på SORs konferanse i Bergen (24.–25. oktober 2011), for å forelese under tittelen *Seksuelle overgrep, grenseoppganger, dilemma og håndtering*. Konferansens overordnede tema er Rettsikkerhet. Dagbladets journalist Thomas Ergo har det siste året satt fokus på, og ikke minst avdekket, en rekke overgrepssaker knyttet til vekstbedriftene i Norge. Flere av disse sakene er rystende og svært alvorlige. Det er avdekket misbruk over tid. Fysisk og psykisk. Det er snakk om strategisk utnyttning og hemmelighetsholding. Noen av de utsatte har valgt å stå frem.

Hvordan kan dette skje? Sakene Ergo har beskrevet for Dagbladet er fulle av eksempler på *hva* det er som mangler. Men hvorfor var det ingen som så noe? Hvorfor var det ingen som meldte fra? *Hvorfor* finnes det ikke gode retningslinjer og varslingsrutiner når man avdekker eller mistenker overgrep? Dette er, dessverre, et eksempel på utviklingshemmedes

manglende grad av rettsikkerhet. Overgrepssproblematikk innebærer store mørketall i befolkningen generelt. At dette også gjelder personer med utviklingshemning kan Thomas Ergo sine artikler bekrefte. Tallene Barstad presenterer på konferansen, forteller at personer med utviklingshemning er 2–3 ganger mer utsatt for overgrep enn ikke-utviklingshemmede (fra forelesning, se folders SORs nettside). Med dette beveger vi oss over på Barstads kjepphest nummer to, forebygging.

– Vi må jobbe mot disse tallene! Vi må forebygge. Og for å gjøre det, må vi også tilføre noe annet. Vi må gi opplæring! Alle trenger å vite hva som er greit og ugreit. Mange personer med utviklingshemning har behov for seksuell oppdragelse og opplæring i voksen alder. Kunnskap må tilføres. Og det er vi som står rundt som må begynne å snakke om seksualiteten. Ta det på alvor. Kall en spade for en spade. På den måten kan man også oppdage hva nytelse er, og hva man kan bruke seksualiteten til. Nytelse kan læres. De fleste av oss bruker jo seksualiteten til nytelse. En svensk kollega av meg, Lotta Löfgren-

Mårtenson, har for ikke lenge siden intervjuet en del unge jenter med utviklingshemning. Bare unntaksvis forteller de om orgasme knyttet til samleie. De beskriver heller ikke veldig stor grad av nytelse. For mange var sex noe de hadde «bare for å ha det». Det var liksom det de så at andre gjorde. De søkte normalen. Dét sier noe om kompleksiteten her. Det er så mange ting som er knyttet opp i mot seksualitet. Føringer, normer og forestillinger. Dette gjelder i og for seg for alle, funksjonshemming eller ei. Men for personer med utviklingshemning vil det kunne være en ekstra sårbarhet å ikke ha fått tilstrekkelig informasjon om hva seksualitet *er* – og hvordan den kan forvaltes. Normene vi omgir oss med gir mange føringer, og påvirkningskraften i «*det de andre gjør*» er stor.

*Du kan nå legge siste hånd på verket.
Er det noe du tenker at skal nevnes helt avslutningsvis?*

– Forebygging og nytelse. De to tingene. Det er dit vi skal. Og det henger sammen. ●●●

www.Exben.no:

Nettbutikk og sentral med hovedfokus på å formidle opplæringspakken ESS – etikk, samliv og seksualitet. Her finnes også mye annen litteratur knyttet til utviklingshemning.